

Boekbespreking

G. van Diepen (red.) en B. Schonewille, *De individuele ontwikkeling in maatschappelijk-historisch perspectief. Literatuurstudie en discussiebijdrage*. Groningen: Konstapel, 1982. 192 pag. f 29,50, ISBN 90 6293 015 8.

De laatste tijd wordt in steeds meer studies rond de zogenaamde cultuurhistorische school, een belangrijke stroming in de onderwijswetenschappen in de Sovjet-Unie (Vygotkskij, Leont'ev, Davydov) en daarbuiten (Holzkamp, Van Parreren, Vos), er de nadruk op gelegd dat deze stroming méér betekenis heeft dan alleen maar die van een opvatting over ontwikkelings- en leerpsychologie. Langzamerhand wordt duidelijk dat zij slechts goed begrepen kan worden als een mogelijke uitwerking van een dialectisch-materialistische wetenschaps- en mensopvatting, een uitwerking echter die nogal afwijkt van de economistische interpretaties die voor materialisme waarvan ook in de onderwijskunde voorbeelden te vinden zijn. Het is zonder meer een verdienste van dit boek (oorspronkelijk een doctoraalscriptie) dat een poging gedaan wordt deze theoretische achtergronden nu eens centraal te stellen. Dat gebeurt door middel van de bestudering en analyse van teksten van Sève, Vygotkskij, Leont'ev en Holzkamp. De vraag die deze analyse leidt is die naar de ontwikkeling van het individu volgens deze theorie, als alternatief voor socialistietheorieën. Daarmee pogen de auteurs een antwoord te vinden op de vraag in hoeverre vanuit de cultuurhistorische school het probleem van de ongelijkheid in onderwijs in een nieuw licht kan worden geplaatst.

In dat laatste is het boek slechts zeer ten dele geslaagd. De auteurs komen (zoals ze zelf ook toegeven) niet veel verder dan een uiteenzetting over de theorieën van de cultuurhistorische school; de terugkoppeling naar het ongelijkheidsprobleem is marginaal en de oplossingsuggesties (rol van de vakbonden, onderwijs als toneel van klassestrijd) volgen nauwelijks uit de gemaakte analyse.

Blijft over de weergave van de cultuurhistorische theorie. Deze is helaas voor iemand die niet al op de hoogte is van een aantal kernbegrippen van het materialisme hier en daar nogal moeilijk verwoord. Toch komen de grondslagen, zoals het activiteitsbegrip, de rol van de cultuur in de ontwikkeling van het subject, de interiorisatiethese, op den duur wel over, zij het dat soms de indruk wordt gewekt dat de auteurs sterk

gebonden blijven aan de formuleringen die ze in de literatuur gevonden hebben, wat de helderheid niet ten goede komt.

Een ernstiger bezwaar heb ik echter tegen het feit dat de cultuurhistorische school en het werk van Sève als een éénheid gepresenteerd worden, waarbij de een op de ander zou hebben voortgebouwd. Mijns inziens geldt dat alleen voor Leont'ev en Holzkamp, die inderdaad op in principe dezelfde lijn zitten. Over Sève kan ik moeilijk oordelen, maar ik betwijfel of dit ook voor hem geldt. Wat Vygotkskij betreft echter ben ik van mening dat deze te veel vanuit het standpunt van Leont'ev wordt beschreven. Daardoor komt de belangrijke rol van het teken in de ontwikkeling onvoldoende uit de verf; ten onrechte ook wordt taal als 'één van de werktuigen van de mens' aangemerkt. Aan de hand van vooral Holzkamp wordt het werktuig tot centrale mediërende instantie tussen individu en cultuur verklaard, in plaats van (als bij Vygotkskij) het woord. Hoewel in sommige gedeelten van de tekst deze verschillen tussen Leont'ev en Vygotkskij wel kunnen blijken, wijzen de auteurs er nergens op. In sommige gevallen geven ze, op grond van deze gelijkstelling, een beslist onjuiste interpretatie van Vygotkskij, zoals bij zijn theorie over de 'gevoelige periode'. Met deze gelijkstelling hangt ook samen (het zou te ver voeren dat hier uit te werken) de opvallende afwezigheid van de ideologie-discussie in dit boek. Hier en daar wordt de indruk gewekt dat het handelen met werktuigen automatisch tot kennis van (het 'wezen' van) de werkelijkheid zou moeten leiden.

Samenvattend: een boek met een aantal tekortkomingen, dat echter toch wel goed kan dienen als introductie in de complexe problematiek, juist omdat vooral de theoretische achtergronden worden belicht. De kritiek die ik er op heb kan immers voor de lezer pas zinvol worden als van die achtergronden tenminste kennis genomen is.

W. L. Wardekker

Mededelingen

Beslissen over onderwijs aan leerlingen met problemen

Op 18 juni 1984 organiseert het RION een congres waarop aan de orde zal komen de kwaliteit van het besluitvormingsproces in het kader van de overgang van regulier naar buitengewoon onderwijs. Inleiders zijn o.a. prof. Yseldyke (Minneapolis) en prof. Rispens (Leiden). Voor nadere informatie wende men zich tot het RION, t.a.v. mevr. H. Brinks, Postbus 132, 9750 AC Haren.

Inhoud andere tijdschriften

Pedagogisch Tijdschrift 9e jaargang, nr. 3, 1984

Onderwijsbeleid in scholen, door F. J. van der Krogt

Een moderne schooltheorie. Analyse van Th. Wilhelms 'Theorie der Schule', door M. J. I. Bos

De mening van twintig vakdidactici natuurkunde over hun vak als interdiscipline, door J. H. Raat

Achtergronden voor de reconstructie van leesmethoden voor het basisonderwijs, door M. J. C. Mommers en C. J. A. Aarnoutse
Het onderwijsimplementatieproces als leerproces voor onderwijsgevend, door A. van Greevenbroek

Tijdschrift voor Onderwijsresearch 9e jaargang, nr. 1, 1984

Strategie bij het oplossen van problemen in een semantisch rijk domein: Electriciteit en magnetisme, door T. de Jong en M. G. M. Ferguson-Hessler

Toetsen met enkele moeilijke items voor de sterke studenten, door R. F. van Naerssen

Notities en commentaren

Groeiend inzicht? Een kritiek op het simuleren van Kunstmatige Intelligentie met leerlingen, door H. F. M. M. Verstralen

De discussie over het onderzoek van onderwijzen voortgezet: Een reactie op Creemers, Knoers en Veenman, door E. De Corte en J. Lowyck

Tijdschrift voor Orthopedagogiek 23e jaargang, nr. 3, 1984

Dimensies van leesvoorwaarden bij oudere kleuters, door A. van der Wissel

Het Gross-Vormbord, door P. van den Berg, A. Pennings en P. Span

Het innovatieproces basisschool, door S. Blaauboer

Ontvangen boeken

Gerards, F. M., e.a., *Geholpen worden is niet niks! Ervaringen en belevingen van kinderen in de gezondheidszorg* (Serie: Kinderen als beroep), Van Loghum Slaterus, Deventer, 1984, f 24,-.

Beemer, F. A., e.a., *Gehandicapt kind - gehandicapt gezin? Gesprekken met ouders* (Serie: Kinderen als beroep), Van Loghum Slaterus, Deventer, 1984, f 27,-.

Dongen, D. van & M. J. C. Mommers, *Lees- en spellingtoetsen voor leerjaar 1 tot 4 van de lagere school* (Mededelingen nr. 12) Vakgroep Interdisciplinaire Onderwijskunde K.U. Nijmegen, 1984, f 12,25.

Godijns, R. en F. Loncke (eds.), *Leerproces en taalverwerving bij kinderen*. Deel 1: *Ontwikkelingspsychologische achtergronden en hun pedagogische toepassing*; deel 2: *Neuropsychologische benadering van het leren*. Uitgeverij Acco, Leuven/Amersfoort, 1983, f 20,- resp. f 22,50.

Meijer, W. A. J., *Perspectieven op mens en opvoeding. Inleiding in de pedagogische antropologie*, Uitgeverij Intro, Nijkerk, 1984, f 24,50

Ontvangen rapporten

Kösters, J. e.a., *Gezocht: een nieuwe methode*. Ontwikkeling van een handleiding ter ondersteuning van keuzeprocessen voor onderwijsleerpakketten voor het basisonderwijs. Vakgroep Onderwijskunde Rijksuniversiteit, Utrecht, 1984